

(<https://www.kieliverkosto.fi/fi>)

Mitä vieraiden kielten opiskelulle on tapahtumassa lukiokoulutuksessa?

Muiden opiskelijalle vieraiden kielten kuin englannin ja toisen kotimaisen kielen (ruotsi/suomi) opiskelu on vähentynyt ja kaventunut lukiokoulutuksessa. Tämä on herättänyt huolen kielivarannon kapeutumisesta. Tässä artikkelissa tarkastellaan vieraiden kielten opiskelua lukiokoulutuksessa.

Julkaistu 11. lokakuuta 2023 | Kirjoittanut: Kyösti Värri

Kielillä on perinteisesti ollut vahva asema lukiokoulutuksessa. Onhan tänä päivänäkin matematiikan oppimäärästä riippuen 22–23 prosenttia nuorten lukiokoulutuksen oppimäärän pakollisista opinnoista opiskelijalle itselle vieraan kielen (A- ja B1-kiellet) opintoja.

Huoli suomalaisten kielivarannon kaventumisesta koskee etenkin valinnaisten kielten opintoja. Huoli on laajasti tunnustettu ja tunnustettu. Vaikka ei varmaan ole olemassa absoluuttisesti ”oikeaa” määrää kieltenopiskelua, on huoli kielivarannon kapeutumisesta oikeutettu. Tarkastelen asiaa uusimpien tietojen avulla. Ne kuvaavat kieltenopiskelun tilaa lukion päättäneiden keskuudessa.

58 prosenttia lukiokoulutuksen oppimäärän lukuvuonna 2021–2022 suorittaneista opiskelijoista opiskeli kahta itselle vierasta kieltä. Kolmea itselle vierasta kieltä oli opiskellut 33 prosenttia ja neljää kieltä kuusi prosenttia.

Nuoret opiskelevat kieliä aikuisia yleisemmin lukiokoulutuksessa

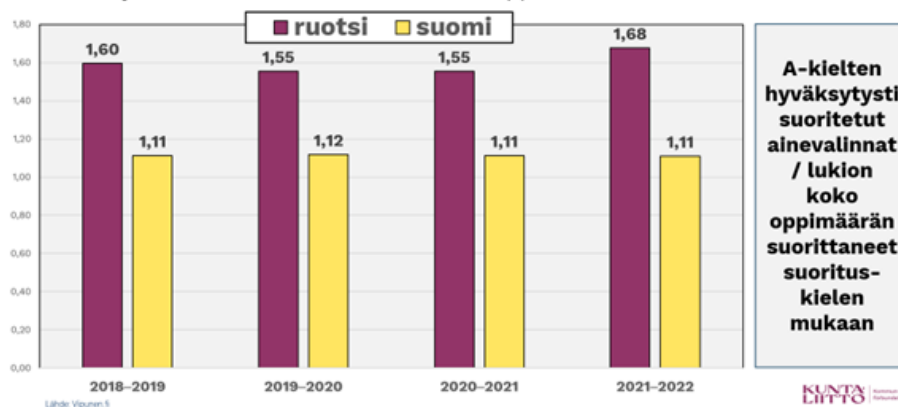
Vieraiden kielten opiskelu on tyypillisempää nuorten kuin aikuisten lukiokoulutuksessa. Kaupunkimaisissa kunnissa opiskellaan hieman yleisemmin useampaa kuin kahta itselle vierasta kieltä kuin taajaan asutuissa tai maaseutumaisissa kunnissa. Kun 31 prosenttia miehistä oli opiskellut vähintään kolmea itselle vierasta kieltä, oli vastaava osuus naisilla 47 prosenttia.

Lukiokoulutuksen oppimäärän lukuvuonna 2021–2022 suorittaneet opiskelivat keskimäärin 1,15 vähintään kuuden kurssin laajuista pitkän kielen oppimäärää. Lukion oppimäärän ruotsiksi suorittaneilla määrä oli 1,68 ja suomeksi suorittaneilla 1,11. Suuri ero selittyy pääosin sillä, että opiskelijat ruotsinkielisessä koulutuksessa opiskelevat toisen kotimaisen kielen keskimäärin suomenkielistä koulutusta yleisemmin pitkänä kielenä.

Naisilla lukumäärä oli hieman miehiä suurempi ja samoin kaupunkimaisissa kunnissa muita kuntaryhmiä suurempi. Erot eivät kuitenkaan ole suuria ja esimerkiksi maaseutumaisissa kunnissa lukumäärä oli hieman suurempi kuin taajaan asutuissa kunnissa. On siis mahdollista, että jokin muu tekijä, kuten opiskelijoiden valikoituminen selittää eroja.

Pitkän oppimäärän kielten opiskelu lukiokoulutuksessa

Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneiden opiskelijoiden opiskelemien, vähintään 6 kurssin laajuisten A-kielten lukumäärä lukion oppimäärän suorituskielemukaan.

Kuva 1. Pitkän oppimäärän kielten opiskelu lukiokoulutuksessa lukion suorituskielemukaan.

Ruotsi ja suomi olivat englannin jälkeen yleisimmät vähintään kuuden kurssin laajuiset A-kielet. Alle kuuden kurssin laajuisissa A-kielissä on saksa suosituin. 279 opiskelijaa opiskeli alle kuusi kurssia ja 612 opiskelijaa vähintään kuusi kurssia A-saksaa. Pitkän saksan suorittaneiden osuus on siis noin 3,1 prosenttia lukion oppimäärän suorittaneista.

Pitkien kielten opiskelu lukiokoulutuksessa on luonnollisesti yhteydessä niiden opiskeluun perusopetuksessa. Useamman A-kielen opiskelua lukiokoulutuksessa voikin lisätä vain rajallisesti, mikäli niiden opiskelu ei lisäännä perusopetuksessa.

Espanja noussut lyhyenä kielenä saksan rinnalle

Saksa on suosituin vähintään kuuden kurssin laajuinen lyhyt kieli lukiokoulutuksessa. Perusopetuksen yläluokilla alkaneista lyhyistä B2-kielistä saksa onkin selvästi eniten opiskeltu. Sen sijaan lukiossa alkaneiden vähintään kuuden kurssin laajuisten B3-kielten kärkipaikoilla on saksan lisäksi myös espanja.

Espanja on nykyään myös suosituin alle kuuden kurssin laajuinen lyhyt B3-kieli. Seuraavina tulevat saksa, ranska ja venäjä. Espanja on tyypillinen lukiossa alkava lyhyt B3-kieli, jota opiskellaan joitakin kursseja. Vain viidennes B3-espanjan opiskelijoista suoritti vähintään kuuden kurssin laajuiset opinnot. Vaikuttaa siltä, että moni opiskelija tyytyy lähinnä turistiespanjan perusteisiin. Espanjan suosio on kasvanut nopeasti ja oppilaitoksiin ei siten välttämättä ole vielä syntynyt vahvempaa espanjan kielen opiskelukulttuuria.

Valtaosa lukiossa alkavan lyhyen B3-kielen opiskelijoista opiskelee alle kuusi kurssia kyseistä kieltä. Perusopetuksessa aloitetun lyhyen B2-kielen osalta tilanne on toisenlainen: vaikka lukiossa opiskellaan yleisemmin alle kuuden kurssin laajuinen kokonaisuus, on kuitenkin lähes yhtä yleistä opiskella vähintään kuuden kurssin laajuinen kokonaisuus. Tähän voi olla useita selityksiä: Voidaan ajatella, että perusopetuksessa saavutettu kielitaito tukee kielen pitkäjänteisempää opiskelua lukiokoulutuksessa. Toisaalta voi olla myös niin, että lukiossa alkava B3-kieli aloitetaan jo lähtökohtaisesti yleisemmin alle kuuden kurssin mittaisena.

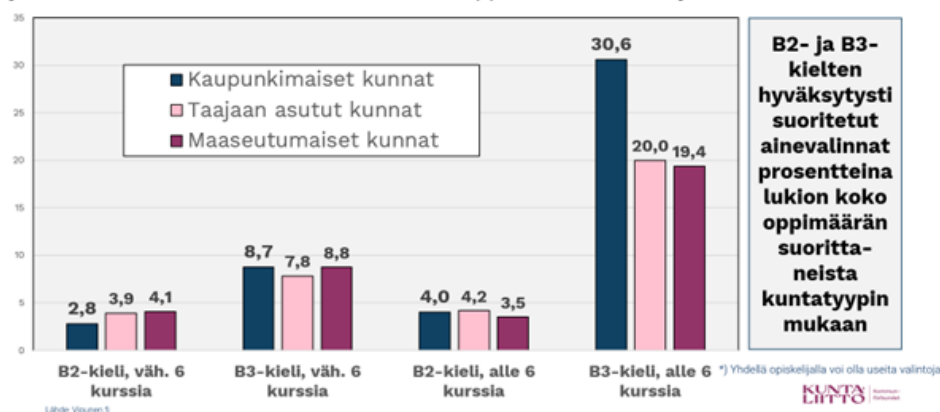
On kiinnostavaa, että vaikka naiset opiskelevat yleisemmin lyhyitä kieliä, ei sukupuoli näytä olevan keskeinen tekijä kurssimäärän osalta. Naisten osuus on siis lähes yhtä suuri sekä alle kuuden kurssin että vähintään

kuuden kurssin laajuisissa lyhyen kielen opinnoissa.

Ruotsiksi lukio-opintonsa suorittaneille on selvästi yleisempää opiskella lukiossa B2-kieliä, sekä alle että vähintään kuuden kurssin laajuiset opinnot. Tämä voi olla yhteydessä ruotsinkielisen koulutuksen käytänteeseen, jossa toinen kotimainen kieli (suomi) opiskellaan yleisesti pitkänä kielenä jo perusopetuksen alaluokilta alkaen. Suomeksi lukio-opintonsa suorittaneet sen sijaan opiskelevat hieman yleisemmin alle kuuden kurssin laajuiset lukiossa alkavan lyhyen B3-kielen opinnot.

Lyhyen oppimäärän kielten opiskelu lukiokoulutuksessa

Lukiokoulutuksen oppimäärän 1.8.2021–31.7.2022 suorittaneet opiskelijat: lyhyiden B2- ja B3-kielten valinnat* lukiokoulutuksessa oppilaitoksen kuntaryhmän mukaan.

Kuva 2. Lyhyen oppimäärän kielten opiskelu lukiokoulutuksessa oppilaitoksen kuntaryhmän mukaan.

Koulutuspoliittisesti on tärkeä tieto, että vähintään kuuden kurssin laajuisen lyhyiden kielten opintoja suoritetaan yhtä yleisesti kaikissa kuntatyypeissä. Sen sijaan alle kuuden kurssin laajuisen B3-kielten opintoja suoritetaan yleisimmin kaupunkimaisissa kunnissa.

Haasteet kasvavat jatkossa

Kuten aiemmin on todettu, useamman pitkän kielen opiskelu lukiossa edellyttää yleensä kielen opiskelua jo perusopetuksessa. Mikäli halutaan lisätä useamman pitkän kielen opiskelua lukiossa, se edellyttää kielen opiskelun lisäämistä perusopetuksessa.

On myös totta, että kaikki kahta pitkää kieltä perusopetuksessa opiskelleista eivät jatka kahden pitkän kielen opiskelua lukiossa – ainakaan pitkänä kielenä. Heidän osaltaan ratkaisevaa on, mahdollistavatko muut lukio-opinnot kahden pitkän kielen jatkamisen. Avainkysymys siis on, onko lukiokoulutuksen tuntijako riittävän väljä, jotta opiskelija kokee pystyvänsä jatkamaan kielen opiskelua lukiossa.

Kun tällä hetkellä opiskelijoiden jaksaminen on muutenkin koetuksella, ei kahden pitkän kielen opiskelun lisääntyminen ole todennäköistä nykyisellä valtakunnallisella tuntijaolla.

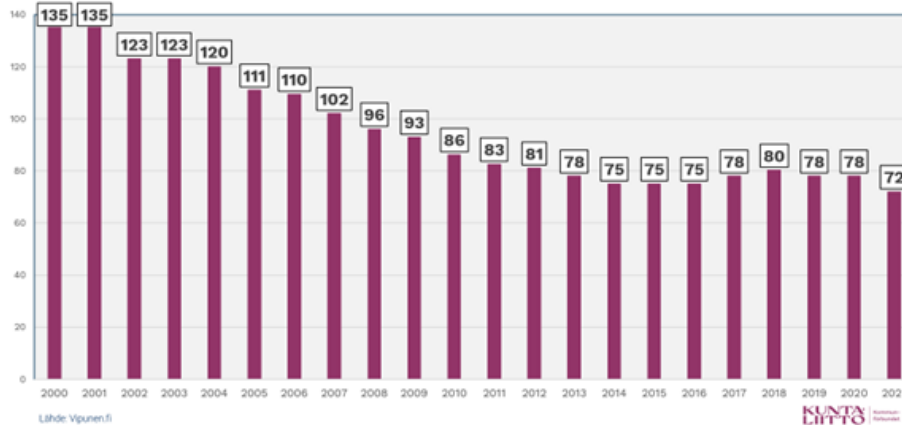
Perusopetuksessa alkaneen lyhyen B2-kielen opiskelun jatkaminen lukiokoulutuksessa edellyttää luonnollisesti myös sitä, että kieltä on opiskeltu jo perusopetuksessa. Se näyttää olevan myös varmempi tae siitä, että kieltä opiskellaan vähintään kuusi kurssia lukiokoulutuksessa. Tämä kiertyy siis jälleen perusopetukseen – ovatko lyhyet kielet tarpeeksi kiinnostavia perusopetuksen yläluokilla muiden valinnaisainevaihtoehtojen kanssa käytävässä keskinäisessä kilpailussa?

Lukiossa alkaneen lyhyen B3-kielen osalta on tyypillistä, että kieltä opiskellaan vain joitakin kursseja (nykyään opintojaksoja, mutta lukion oppimäärän lukuvuonna 2021–2022 suorittaneet opiskelivat vielä kursseja). On siis kaksi eri kysymystä: Mitä tulisi tehdä, jotta lyhyen kielen opiskelun aloittaneet opiskelisivat kieltä enemmän ja saisivat näin paremman kielitaidon? Mitä tulisi tehdä, jotta useammat rohkaistuisivat aloittamaan lyhyen kielen opiskelun lukiossa?

Pakollisten kurssien kokonaismäärä lukiokoulutuksessa on kasvanut 2000-luvulla. Vaikka pakollisuuden lisääntyminen ja valinnaisuuden väheneminen on ollut maltillista, voi sillä olla merkittävä vaikutus valinnaisten kielten opiskeluun. Yleensä vain suurissa oppilaitoksissa voi olla useampia ryhmiä yhdessä valinnaisessa kielessä. Vaikka lukioissa yleensä varjellaan valinnaisten kielten ryhmiä, voi siitä huolimatta kurssitarjottimelle sattua muita kiinnostavia vaihtoehtoja samaan aikaan valinnaisen kielen kanssa. Tämä voi johtaa kielenopiskelun lopettamiseen. Mikäli valinnaiskielten opiskelua halutaan yhteiskunnassa edistää, tulisi tuntijaon väljentäminen olla yhtenä toimenpiteenä mukana.

Haaste kasvaa entisestään tulevina vuosina, kun lukioikäluokat pienenevät. Jo tähän mennessä lukioiden keskikoko on pienentynyt selvästi 2000-luvulla esimerkiksi mediaanikoolla mitattuna. Lukioiden opiskelijamäärältään pienimmän neljänneksen yläraja on laskenut noin 50 opiskelijalla 2000-luvulla. Kun vielä vuonna 2000 lukiokoulutuksen järjestäjien pienimmässä neljänneksessä oli enintään 135 opiskelijaa, oli luku enää 72 vuonna 2021.

Nuorten lukiokoulutuksen järjestäjien opiskelijamäärän alakvartiili 2000–2021

Kuva 3. Lukiokoulutuksen järjestäjien opiskelijamäärän alakvartiili nuorten lukiokoulutuksessa 2000–2021.

Sekä lukioiden että lukiokoulutuksen järjestäjien opiskelijamäärien muutos on yhteydessä valinnaisuuden toteutumiseen.

Opiskelijamäärien pieneneminen useimmilla paikkakunnilla ja seuduilla johtaa siihen, että valinnaisten kielten ryhmiin tulee entistä vähemmän valintoja. Valinnaiskielten opintojen jättäminen kesken vaikeuttaa yhtälöä entisestään.

Koulutuksen järjestäjien yhteistyö avainasemassa

Koulutuksen järjestäjien yhteistyö on aivan keskeistä, kun huolehditaan sekä yleisesti opintotarjonnan toteutumisesta että myös valinnaisten kielten tarjonnan toteutumisesta. Se edellyttää vaivannäköä ja järjestelyjä oppilaitoksissa, mutta on avain pienenevien ikäluokkien tilanteessa. Onneksi myös digitaaliset oppimisympäristöt ovat tässä apuna.

Valtion lukiokoulutukseen kohdistamat yli sadan miljoonan euron vuosittaiset rahoitusleikkaukset eivät helpota tilannetta. Onneksi kunnat, jotka ovat muutenkin lukiokoulutuksen suurin rahoittaja, ovat toistaiseksi pystyneet kompensoimaan valtion rahoitusleikkauksia vapaaehtoisella lisärahoituksellaan. Valtion tuleekin lopettaa jo kymmenen vuotta jatkuneet rahoitusleikkauksensa lukiokoulutukseen, jotta koulutuksen järjestäjät pystyvät huolehtimaan opintotarjonnastaan.

Lukiokoulutuksen järjestäjillä, oppilaitoksilla ja opetushenkilöstöllä on eittämättä jatkossakin haasteita laajan opetus- ja kielitarjonnan turvaamisessa. Kyse ei ole kuitenkaan ainoastaan koulutusjärjestelmästä, vaan laajemmin vieraita kieliä arvostavasta yhteiskunnasta, jossa elinkeinoelämällä, perheillä ja koko yhteiskunnalla on mahdollisuus vaikuttaa. Ilman sitä muutosta opiskelijoiden kielivalintojen on vaikea nähdä merkittävästi lisääntyvän.

Kyösti Värri on lukiokoulutuksen erityisasiantuntija Suomen Kuntaliitossa. Kunnat ovat keskeisimmät lukiokoulutuksen järjestäjät ja myös lukiokoulutuksen suurin rahoittaja.

Lähteet:

Kuntaliitto.

Vipunen. Opetushallinnon tilastopalvelu: *Lukiokoulutuksen Ainevalintatilastot*. Saatavissa: <https://vipunen.fi/fi-fi/lukio/Sivut/Kieli-ja-muut-ainevalinnat.aspx> (<https://vipunen.fi/fi-fi/lukio/Sivut/Kieli-ja-muut-ainevalinnat.aspx>)

Artikkeliin viittaaminen

Värri, K. (2023). Mitä vieraiden kielten opiskelulle on tapahtumassa lukiokoulutuksessa? *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 14(5). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2023/mita-vieraiden-kielten-opiskelulle-on-tapahtumassa-lukiokoulutuksessa> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2023/mita-vieraiden-kielten-opiskelulle-on-tapahtumassa-lukiokoulutuksessa>)